

Egels hebben baat bij een schaal met water in de tuin. Geef egels geen melk! Daar kunnen ze absoluut niet tegen. Foto Ronald Kromkamp

Uitwerpselen van egels zijn goed te herkennen aan de onverteerbare restjes van insecten. De poep is vaak rond de 5 cm lang, is cilindervormig en vaak donkergekleurd. Foto Carlo Wijnen via Waarneming.nl.

Campagne voor meer aandacht

2019: het Jaar van de Egel

Sommige mensen hadden liever aandacht voor de wolf, die momenteel stormachtig opkomt. Geldt dit ook voor de egel? De wolf krijgt veel aandacht; de egel helaas nauwelijks. Minimaal bevinden zich vier wolven in Nederland maar hoeveel egels hebben we; is er een toename of een afname?

Daphne Bezemer, Merel Klaarmond

Er zijn aanwijzingen dat het niet goed gaat met de egel in Nederland. Waarnemingen nemen af in aantal, natuurlijke leefgebieden verdwijnen en veel egels komen in conflict met verkeer. Maar hoe het precíes gaat weten we helaas niet. Gebrek aan onderzoek was voor Merel Klaarmond een drijfveer om binnen de Zoogdiervereniging de Egelwerkgroep Nederland op te richten. Naast stimulering van onderzoek vindt de werkgroep het belangrijk om aandacht rond de egel te creëren. Ondanks dat de egel voor veel mensen een bekende verschijning is weten ze vaak niet wat er zich achter het dier schuilhoudt. Zo denken mensen dat iedere avond één en dezelfde egel in de tuin rondscharrelt. Het tegendeel is waar: egels zijn niet territoriaal en delen hun leefgebied met soortgenoten. Ze hebben geen vaste slaapplaats en leggen 's nachts grote afstanden af. De kans dat jouw tuin slechts één egel huisvest is dus klein. De egel is een geheimzinnige soort, met een heel interessante ecologie. Daarom zetten we, gedurende heel 2019, de egel in het zonnetje. Niet letterlijk natuurlijk, het blijven nachtdieren!

Aandacht levert data In 2009 stond het jaar ook al in het teken van de egel, wat een schat aan informatie opleverde. Ruim twintigduizend egels werden gemeld, waardoor onderzoekers ontdekten dat egels tuinen in dorpen en steden verkiezen boven het platteland. Dat is niet zo gek, gezien de ecologie van de egel. De soort voelt zich thuis in gebieden met struweel en ondergroei. Egels eten vooral ongewervelde dieren zoals slakken en insecten, die ze met hun goede reukzin vinden in de vegetatie en op de bodem. Tuinen zijn bovendien goede toevluchtsoor-

den in gebieden waar dassen leven. Uit de analyse van de verzamelde data uit 2009 bleek namelijk dat de aan- of afwezigheid van dassen belangrijk is voor het voorkomen van de egel[1]. Verstening én omheining van tuinen vormen echter mogelijk een bedreiging, aangezien het leefgebied van de egel ongeschikt en onbereikbaar raakt.

E-teams Niet alleen waarnemingen van levende egels waren in 2009 van belang, ook meldden zogenaamde E-teams dode egels. Deze teams bestonden uit forenzen die op vaste routes de doodgereden egels in kaart brachten. Uiteindelijk telden 67 forenzen 48 egels per 100 kilometer[2]. Onderzoekers vonden in de jaren negentig zo'n 100 dode egels per 100 kilometer[3]. Hoewel verkeer in de tussentijd is toegenomen is het aantal verkeersslachtoffers afgenomen. Dit kan een belangrijke aanwijzing zijn dat het aantal egels tussen 2009 en de tweede helft van de jaren negentig is gedaald.

Egels gaan 's nachts op zoek naar voedsel. Onder andere (naakt)slakken, regenwormen en insecten staan op hun menu. Foto Merel Klaarmond

De jaarcyclus van een egel

In maart en april ontwaken egels uit hun winterslaap. Ze kunnen dan wel een derde van hun lichaamsgewicht verloren zijn. Egels gaan massaal op zoek naar voedsel voordat het paarseizoen in mei begint. Na een draagtijd van ongeveer 34 dagen worden de eerste jongen in juni geboren. Na zes weken zijn de jongen zelfstandig. Met oktober voor de deur bereiden egels zich voor op de aankomende winter en vullen hun vetreserves maximaal aan. Rond november zoeken egels hun schuilplaats op voor de winterslaap.

Egels houden niet van tuintegels! Kies daarom voor een groene tuin met rommelhoekjes voor nestgelegenheid. Foto Daphne Bezemer

Knelpunten Het ontstaan van de Egelwerkgroep en de nog altijd onderbelichte status van de egel zijn belangrijke motivaties geweest voor het Jaar van de Egel 2019. Ecoloog Anouschka Hof verbaast zich over de beperkte aandacht voor de egel. 'Na 2009 is er weinig activiteit geweest op het gebied van egels in Nederland', vertelt ze. Eerder onderzocht zij knelpunten voor egels in Engeland. 'Deze recente studies wijten de achteruitgang aan het verdwijnen van heggen op het platteland en groen in de stad[4,5]. Oorzaken voor de afname van egels in Nederland zijn onvoldoende in kaart gebracht, maar mogelijk is ook hier de verstening van tuinen één van de grote boosdoeners.'

Actief egeljaar 2019 is een goed moment om resultaten uit het verleden te vergelijken met het heden. Er komt herhaling van eerder uitgevoerde projecten. De Egelwerkgroep roept iedereen op om egelwaarnemingen door te geven. Ook zijn zij weer aan de slag gegaan met E-teams. Daarnaast de tip om 14 en 15 september 2019 in de agenda te zetten: dan is weer het jaarlijkse Egelweekend; ontstaan tijdens het Jaar van de Egel 2009 en sindsdien ieder jaar gehouden. De tellingen uit het Egelweekend leveren een grote bijdrage aan de beeldvorming van de populatietrend. Deze trend kent zowel goede als slechte jaren. Mogelijk zorgde de lange winter van 2012/2013 voor een slecht egeljaar. In 2016 leek de populatie weer te herstellen, maar in 2017 kwam er opnieuw een dieptepunt. Afgelopen jaar begon met een veelbelovende lente, maar de droge zomer gooide roet in het eten. De Egelwerkgroep is erg benieuwd hoe het in 2019 met de egel staat. Het Egelweekend ontbreekt ook dit jaar dus niet. Ook is een project gestart om tuinen weer open te stellen voor egels, de zogenaamde 'egelsnelweg'. Hierdoor kunnen egels tuinen weer gebruiken als leefgebied. Een dergelijk project heeft in Engeland al veel succes geboekt. Ook in Vlaanderen wordt het project 'Egelstraat' met veel enthousiasme aangepakt (zie artikel 'Project Egelstraat in Vlaanderen' in dit nummer). 'Tevens komen de egelopvangcentra aan bod dit jaar. Kortom: genoeg om naar uit te kijken!'

Verbeter het leefgebied van de egel in je eigen omgeving

- **Geef egels toegang tot je tuin: een gat van 13x13 cm is groot genoeg**
- **Creëer nestplaatsen voor egels met takken en bladeren**
- **Maak je vijver egelvriendelijk en zorg dat egels gemakkelijk uit het water kunnen klimmen**
- **Als je egels wilt bijvoeren, geef dan kattenvoer of egelvoer en water. Géén melk!**

Op de hoogte blijven van het Jaar van de Egel kan via de website: www.egelwerkgroep.com/jaarvandeegel. Meewerken aan egelonderzoek? Neem dan contact op met Egelwerkgroep Nederland via egelwerkgroep@zoogdiervereniging.nl. Vergeet vooral niet egelwaarnemingen door te geven. Heb je een egel gezien, levend of dood?
Meld deze dan: bit.do/meldeenegel!

Daphne Bezemer en Merel Klaarmond zijn bestuurslid van de Egelwerkgroep Nederland van de Zoogdiervereniging.